

REMISSVAR

2023-08-07

Dnr: BO 2023-0094

Socialdepartementet
s.remissvar@regeringskansliet.se
s.sof@regeringskansliet.se

En uppväxt fri från våld - En nationell strategi för att förebygga och bekämpa våld mot barn (SOU 2022:70)

(dnr S2023/00244)

Inledning och avgränsning

Barnombudsmannen yttrar sig med utgångspunkt i uppdraget att företräda barns och ungas rättigheter utifrån FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen), som sedan 1 januari 2020 är lag. Vidare beaktas de allmänna kommentarerna och rekommendationerna till Sverige från FN:s kommitté för barnets rättigheter (barnrättskommittén).

Barnombudsmannen konstaterar att alla betänkandets förslag och bedömningar är relevanta ur ett barnrättsperspektiv. Barnombudsmannen avgränsar sitt yttrande till övergripande synpunkter och synpunkter på vissa av författningsförslagen.

Allmänt om betänkandet och om barnrättskommitténs rekommendationer

Barnombudsmannen är överlag mycket positiv till förslagen som återfinns i betänkandet. Barnombudsmannen noterar också att utredningen har redogjort för barnkonventionen och dess artiklar samt allmänna kommentarer både i bakgrundskapitel och i förhållande till många av utredningens konkreta överväganden och förslag. Att överväganden och förslag innehåller tydliga kopplingar till barnkonventionen och dess artiklar är en viktig del av genomförandet av barnkonventionen. Barnrättskommittén har också, genom sina senaste rekommendationer till Sverige, bland annat uppmanat staten att säkerställa att barnkonsekvensanalyser är en integrerad del av utredningar som föregår ny lagstiftning och att principen om barnets bästa konsekvent tillämpas i lagstiftningsrelaterade förfaranden, bland annat när det gäller stöd till barn som är brottsoffer eller vittnen till brott.¹

Barnombudsmannen vill framhålla att arbetet med att förebygga och bekämpa våld mot barn är viktigt och brådskande. Också barnrättskommittén uppmanar i sina senaste rekommendationer staten att utarbeta en övergripande handlingsplan för genomförandet av den nya strategin för att förebygga och

¹ CRC/C/SWE/CO/6-7 p. 6(b) och 18(a)

bekämpa våld mot barn och säkerställa att den innehåller riktade åtgärder för flickor, barn med funktionsnedsättning, barn i socioekonomiskt missgynnade situationer, barn som är migranter och barn som tillhör minoriteter, samt att den tilldelas tillräckliga resurser.²

Barns delaktighet i utredningens arbete och i arbetet med att uppnå målen

Barnombudsmannen konstaterar att det är mycket positivt att utredningen har arbetat på olika sätt för att inhämta barns röster; dels genom kvalitativa intervjuer med barn som har olika erfarenheter av våldsutsatthet, dels genom en enkät som riktat sig brett till barn, oavsett erfarenhet av egen våldsutsatthet, samt därutöver tagit del av redan befintligt material i form av rapporter och undersökningar där barn har fått möjlighet att komma till tals och framföra sina åsikter. Barnombudsmannen noterar att förslagen enligt utredningen tar sin utgångspunkt i de synpunkter utredningen fått från barn samt barnets rättigheter enligt barnkonventionen.

Barnombudsmannen vill dock särskilt understryka vikten av att barn också genomgående på lämpligt sätt involveras i arbetet med att uppnå målen – något som uttryckligen framgår i förhållande till somliga åtgärder men inte alltid – och påminna om att barns delaktighet i processer och beslut som rör dem många gånger är en förutsättning för att, vilket också är nödvändigt, kunna bedöma vad som är bäst för barnet.

Den föreslagna strategin, inklusive dess övergripande och långsiktiga mål (*avsnitt 14.1 och 14.3*)

Barnombudsmannen tillstyrker förslagen till övergripande målsättning och de långsiktiga målen för strategin.

Den föreslagna strukturen för strategins genomförande (*avsnitt 14.4-14.12*)

Barnombudsmannen tillstyrker förslagen rörande strukturen för strategins genomförande.

Barnombudsmannen anser dock att det bör övervägas om Domstolsverket ska läggas till på listan över de nationella aktörer som bör ges särskilda uppdrag att bidra till det övergripande arbetet för att uppnå strategins mål.

De prioriterade insatsområdena (*avsnitt 15*)

Barnombudsmannen tillstyrker de prioriterade insatsområden som utredningen föreslår, inklusive de föreslagna uppdragen till Barnombudsmannen.

Barnombudsmannen påminner om att många av utredningens förslag handlar om åtgärder som också omfattas av barnrättskommitténs senaste rekommendationer till staten.

Kommittén, som också konstaterar att åtgärderna brådskar, uppmanar sålunda staten bland annat att

- säkerställa att våld mot barn, i och utanför hemmet, utreds och hanteras på ett ändamålsenligt sätt,

² CRC/C/SWE/CO/6-7 p. 26(a)

- anta lagstiftning i syfte att säkerställa en sektorsöverskridande samordning av utredningar och övergripande kvalitetsstandarder för stödtjänster vid Barnahus, bland annat vid vittnesförhör, medicinska utvärderingar och terapeutiskt stöd till brottsoffer,
- skärpa åtgärderna för att säkerställa att alla barn som är offer för eller vittne till våldsbrott snabbt får tillgång till information om rättsmedel för att säkerställa deras återhämtning och återintegrering, samt barnvänliga och sektorsövergripande rättsmedel och övergripande stöd, bland annat vid Barnahus, i syfte att förhindra sekundär viktigmisering av dessa barn, och
- införliva utbildning om våld mot barn i relevanta program inom högre utbildning och säkerställa att yrkespersoner som arbetar med och för barn erhåller obligatorisk utbildning om våld.³

Kommittén framhåller även sin oro över regionala skillnader, bland annat i fråga om tillgången till god hälso- och sjukvård och sociala tjänster, samt i fråga om rättssystemet. Staten uppmanas att hantera skillnaderna mellan kommuner för att säkerställa att barn har lika tillgång till tjänster, bland annat när det gäller skydd mot våld.⁴

Dessutom uttrycker kommittén på nytt djup oro över rapporter om användningen av tvångsåtgärder – såsom isolering, avskiljning och fastspänning av barn – i alternativa omvårdnadsmiljöer⁵.

Barnombudsmannen är av uppfattningen att det handlar om högst angelägna åtgärder.

Särskilda synpunkter på författningsförslagen

Om samverkan

Barnombudsmannen noterar att förslagen till författningsreglering av ett tydliggjort ansvar för samverkan kring barn som deltar i en brottsutredning med anledning av misstanke om utsatthet för våld skiljer sig något mellan de olika författningarna – exempelvis när det gäller hänvisningar till socialnämnden/socialtjänsten eller regionen/hälso- och sjukvården – och bedömer att det kan finnas anledning att se över formuleringarna i den fortsatta beredningen för att säkerställa att det inte uppkommer omotiverade skillnader som kan skapa osäkerhet i tillämpningen.

Om information

På motsvarande sätt finns det anledning att överväga om de skilda formuleringarna rörande barnets rätt till information i olika författningar är motiverade eller om det finns anledning att skapa större enhetlighet mellan dem.

Om barnets inställning

Barnombudsmannen vill vidare lyfta fram att det i två av de paragrafer som föreslås ändras – 11 kap. 10 § socialtjänstlagen (2001:453) och 36 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga – anges att, om barnet eller den unge inte framför sina åsikter, ska hans eller hennes inställning så långt det är möjligt klarläggas på annat sätt. Att ett barn ges möjlighet att föra

³ CRC/C/SWE/CO/6-7 p. 4 och 26

⁴ CRC/C/SWE/CO/6-7 p. 16(c) och 17(d)

⁵ CRC/C/SWE/CO/6-7 p. 23

fram sina åsikter är grundläggande för att barnets rätt till delaktighet ska tillgodoses. Det är emellertid viktigt att komma ihåg att det handlar om just en möjlighet för barnet, inte en skyldighet. Om ett barn inte vill framföra några åsikter, måste det respekteras. Barnombudsmannen anser därför att det i den fortsatta beredningen bör övervägas om även dessa bestämmelser bör ändras.⁶

Om våldsbegreppet i socialtjänstlagen

När det gäller det föreslagna tillägget i socialtjänstlagen 5 kap. 11 § konstaterar Barnombudsmannen att det i stycket före det nya – liksom i andra bestämmelser i lagen – talas om *våld eller andra övergrepp*, medan den nya bestämmelsen talar om att barnet utsatts för *våld*. Det bör övervägas om skillnaden – även om utredningen definierar uttrycket våld brett – riskerar att medföra att den föreslagna formuleringen i sammanhanget blir snävare än vad som är avsikten med kompletteringen eller att skapa osäkerhet för rättstillämparen.

Om kompetenskrav

När det gäller förslaget rörande kompetenskrav i lagen (1988:609) om målsägandebiträde och lagen (1999:997) om särskild företrädare för barn delar Barnombudsmannen uppfattningen att den som förordnas att företräda ett barn åtar sig en stor och viktig uppgift. Barnombudsmannen instämmer i att särskild lämplighet och kunskap om våldsutsatta barn och barnets rättigheter är viktig för att på bästa sätt kunna biträda misstänkt våldsutsatta barn juridiskt. Samtidigt konstaterar Barnombudsmannen att såväl en särskild företrädare som ett målsägandebiträde kan utses också i ärenden som inte gäller våldsbrottslighet riktad mot barn. Även om kunskapen i sammanhanget inte är någon nackdel synes det inte helt logiskt att uppställa ett krav på särskild kompetens för mål som handlar om något annat, t.ex. ekonomisk brottslighet eller brott mot vuxna personer. Det kan dessutom finnas en risk att ett alltför högt kvalificeringskrav kan göra det svårt att hitta lämpliga personer att förordna. Det riskerar att få negativa konsekvenser för barn som är i behov av juridiskt biträde. Det bör därför enligt Barnombudsmannen i den fortsatta beredningen övervägas om kompetenskravet är ändamålsenligt formulerat.

Barnombudsmannen har i övrigt inte några synpunkter på den föreslagna författningstexten.

Övrigt

De olika uppdrag som Barnombudsmannen föreslås vara delaktig i är förvisso inte sedda vart och ett för sig av påtagligt stor omfattning. Barnombudsmannen vill dock understryka att myndigheten är relativt liten och att resurserna är begränsade. Det är något som bör beaktas i samband med att myndighetens anslag fastställs.

Föredragande i ärendet har varit juristen Magdalena Wikstrand Danelius. I den slutliga handläggningen av ärendet har biträdande avdelningschefen Tove Björnheden deltagit.

Malin Morell
Tf barnombudsman

⁶ Jfr även Barnombudsmannens remissvar över SOU 2020:47 Hållbar socialtjänst – En ny socialtjänstlag